

دانشنامه مطبوعات ایران

جلد یکم

آ - الف

به سرپرستی

محمدجعفر محمدزاده

ویراستاران علمی

ابوالفضل خطیبی - راضیه آبادیان

تهران

۱۳۹۳

سرشناسه : محمدزاده، محمدجعفر، ۱۳۴۷ -
 عنوان و نام پدیدآور : دانشنامه مطبوعات ایران / به سرپرستی محمدجعفر محمدزاده.
 مشخصات نشر : تهران: دانشنامه مطبوعات ایران، ۱۳۹۳
 مشخصات ظاهری : ج یکم؛ مصور (رنگی)؛ ۲۹×۲۲ س.م.
 شابک : دوره: 4-4-978-600-93857-93857-9-9 ج ۱؛ 978-600-93857-93857-9-9
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 موضوع : مطبوعات -- ایران -- راهنماها
 موضوع : نشریات ادواری -- ایران -- راهنماها
 موضوع : مطبوعات -- ایران -- تاریخ
 موضوع : نشریات ادواری -- ایران -- تاریخ
 ردیفی : ۶۹۵۸۸ الف / ۱۳۹۲۹ م ۳۳
 ردیفی : ۰۱۵/۵۵۰۳۴
 شماره کتابشناسی : ۳۳۶۲۵۱

دانشنامه مطبوعات ایران، ج ۱

سرپرست و دستیار: محمدجعفر محمدزاده
 ویراستاران علمی: ابراهیم عطیعی، راضیه آبادیان

چاپ اول: ۱۳۹۳

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

صفحه‌آرایی: محمدرضا مهدا

گزینش تصاویر: مسعود میرزایی

طراحی لوگو و ویرایش تصاویر: نوید خسروی

لیتوگرافی و چاپ و صحافی: گل آذین

همه حقوق برای مؤسسه دانشنامه مطبوعات ایران محفوظ است

ناشر: دانشنامه مطبوعات ایران

با حمایت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

تهران، خیابان ستارخان، بین شادمان و بهبودی، بن‌بست فرحزاد، شما ره ۸، ساختمان پزشکان ستارخان، طبقه اول، واحد ۲

تلفن: ۶۶۵۲۶۱۷۰؛ دورنگار: ۶۶۵۲۶۲۳۰؛ پست الکترونیک: info@dm-iran.com

قیمت: ۹۰۰۰۰ تومان

شابک (دوره): 4-4-978-600-93857-93857-9-9

شابک (ج ۱): 978-600-93857-93857-9-9

کوته نوشت ها

بی تا	بدون تاریخ نشر
بی جا	بدون جای نشر
ج	جلد
ک:	حکومت
س	سال
ش	شماره، پیش از عدد؛ شمسی، پس از عدد
ص	صفحه
م	میر
قس:	قسمت
م	میلاد
نک:	نگاه کنید
همان	همان مؤلف، همان اثر
همانجا	همان مؤلف، همان اثر، همان صفحه
همو	همان مؤلف
ed.	= edited by به کوشش
tr.	= translated by ترجمه
Vol.	= Volume جلد

سیاسگزاری

معاونت امور مطبوعاتی و اطلاع‌رسانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

کتابخانه ملی ایران

کتابخانه مجلس شورای اسلامی

کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران

کتابخانه دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی رسانه‌ها

کتابخانه استان قدس رضوی (به‌ویژه خانم مهناز مهاجرزاده)

کتابخانه فرهنگستان زبان و ادب فارسی

کتابخانه موزه ملی ملک

مؤسسه فرهنگی مطبوعاتی نشرآوران

مؤسسه فرهنگی مطبوعاتی عصر ایرانیان

سرای روزنامه‌نگاران ایران

علی اکبر اشعری، مدیر مجموعه باغ کتاب؛ اصغر نعمتی

یدرام پاک‌آیین، علی محمد مصدق و مسعود فرج‌اللهی

علی‌زمان محمدزاده؛ سعید طاهری؛ مجید امرایی؛ محمد علی‌زاده ثانی؛ محمدرضا دیانت‌زاده؛ حسین عبدلی؛ سیدمحسن امام‌پور

فهرست مدخل‌ها و نام نویسندگان

نام مدخل	نام نویسنده	نام مدخل	نام نویسنده
آبادی	اقدس محمدحالی	آرش	حسن میرغابدینی
آذربایجان	اقدس محمدحالی	آرشتک	فرید محمدحالی
آتموس	حسن میرغابدینی	ارمان	حسن میرغابدینی
آبادانا (۱)	کسر غفر بی‌غفری	ارمان روابط عمومی	محمدجعفر مختصرآباد
آبادانا (۲)	حسن میرغابدینی	آریا (۱)	محمدحسن مختصر
آتش	حسن مختصر	آریا (۲)	محمدحسن مختصر
اقتصاد	کسر بی‌غفری	ارین	کسر بی‌غفری
آتشگاه	حسن مختصر	آزاد (۱)	رحیم رئیس‌نیا
آثار جم	اکبر بی‌غفری	آزاد (۲)	رحیم رئیس‌نیا
آدمیت (۱)	اقدس محمدحالی	آزاد (۳)	غلیرضا حیدری
آدمیت (۲)	اکبر بی‌غفری	آزادگان	محمدرضا اختریان
آدینه	حسن میرغابدینی	آزادگان	کاشانی
آذر	رحیم رئیس‌نیا	آزاد ملت	رحیم رئیس‌نیا
آذرآبادگان (۱)	رحیم رئیس‌نیا	آزادی (۱)	مسعود راستی‌پور
آذرآبادگان (۲)	رحیم رئیس‌نیا	آزادی (۲)	مسعود راستی‌پور
آذربایجان (۱)	رحیم رئیس‌نیا	آزادی پنهان است	مسعود راستی‌پور
آذربایجان (۲)	رحیم رئیس‌نیا	آزادیستان	رحیم رئیس‌نیا
آذربایجان (۳)	رحیم رئیس‌نیا	آزادی شرق	مسعود راستی‌پور
آذربایجان (۴)	رحیم رئیس‌نیا	آزما	حسن میرغابدینی
آذربایجان (۵)	رحیم رئیس‌نیا	آژنگ	اقدس محمدحالی
آذربایجان (۶)	رحیم رئیس‌نیا	آژیر	معین‌الدین محرابی
آذربایجان اولدوزی	رحیم رئیس‌نیا	آسایش	محمدمهدی مقیمی‌زاده
آذر خش	مسعود راستی‌پور	آسمان	علی کر بلایی‌مهری
آذر مرد	رحیم رئیس‌نیا	آسیا (۱)	سیدمحمد صاحبی
آرام	مسعود راستی‌پور	آسیا (۲)	سیدمحمد صاحبی
آرزو	مسعود راستی‌پور	آسیای وسطی	سیدمحمد صاحبی

نامِ مدخل	نامِ نویسنده	نامِ مدخل	نامِ نویسنده
آشپزِ باشی	رقیه فراهانی	آینه خیال	علی تقوی
آشفته	مسعود راستی‌پور	آینه میراث	سیدسعید میرمحمدصادق
آشنا	حسن میرعابدینی	آتین	رقیه فراهانی
آشنایی با ریاضیات	آنیثا کریمی	آتین (آین)	آنیثا کریمی
آشنایی با کتاب	عبدالحسین آذرنگ	آتین اسلام	مسعود راستی‌پور
آشور	مسعود راستی‌پور	آتین ورزش	رقیه فراهانی
آقای	حسین مسرت	آئینه افکار	حسین مسرت
آفتاب (۱)	محمدحسین خسروپناه	آئینه روز	محمدحسین شیریان
آفتاب (۲)	آنیثا کریمی	آئینه غیب‌نما (آئینه صیب‌نما)	معین‌الدین محرابی
آفتاب شرق	علیرضا حیدری	آبتکار	امیر نجفی
آفتاب شرق [کرمان]	آنیثا کریمی	آبرار	امیدعلی مسعودی
آفتابگردان	گیتا علی‌آبادی	آبرار اقتصادی	امیدعلی مسعودی
آفتاب یزد	محمدجعفر محمدزاده	آبرار ورزشی	امیدعلی مسعودی
آفرینش	علیرضا حیدری	ابلاغ	رحیم رئیس‌نیا
آگاهی	آرا آوانسیان	اتحاد (۱)	رحیم رئیس‌نیا
آلیک	رحیم رئیس‌نیا	اتحاد (۲)	پرویز اذکایی
آسلاعمو	فریبا شکوهی	اتحاد اسلام (۱)	معین‌الدین محرابی
آموزش و پرورش	مسعود راستی‌پور	اتحاد اسلام (۲)	معین‌الدین محرابی
آموزگار	رحیم رئیس‌نیا	اتفاق	رضا نوزاد
آنالار	محمدجعفری قنواتی	اتفاق کارگران	محمدجعفری قنواتی
آناهیتا (۱)	محمدجعفری قنواتی	اثر	اقدس محمدخانی
آناهیتا (۲)	حسین مسرت	اثر انقلاب	پرویز اذکایی
آهن	سمیه کنعانی	احتیاج	رحیم رئیس‌نیا
آهنگ	محمدجعفری قنواتی	اخبار	محمدحسین شیریان
آهنگر	گیتا علی‌آبادی	اخبار امری	مهران آشوری
آیندگان	فریبا شکوهی	اخبار تهران	مهناز توکلی
آینده	محمدجعفری قنواتی	اخبار روز	مسعود راستی‌پور
آینده ایران	محمدعلی مهدوی‌راد		
آینه پژوهش			

نام نویسنده	نام مدخل	نام نویسنده	نام مدخل
امیر نجفی	اسرار	مسعود راستی‌پور	اخبار مهم امروزه
محمد حسین خسروپناه	الاسلام (۱)	رحیم رئیس‌نیا	اختر شمال
سید مهدی یوسفی	الاسلام (۲)	محمد حسین خسروپناه	اختر مسعود
اکبر نحوی	الاسلام (۳)	محمد حسین خسروپناه	اخگر
سید مهدی یوسفی	اسلامیه (۱)	مهرن آشوری	اخلاق
سید مهدی یوسفی	اسلامیه (۲)	رحیم رئیس‌نیا	آخوت
اقدس محمدحانی	اسوه	محمد حسین خسروپناه	آخوت، مجله
محمد حسین خسروپناه	اصفهان (۱)	کریم حبی	آخوت تبریز
محمد حسین خسروپناه	اصفهان (۲)	کریم حبی	آخوت عالی
رحیم رئیس‌نیا	اصلاح	رحیم رئیس‌نیا	ادب (۱)
مهران آشوری	اصلاح نژاد و پرورش اسب	رحیم رئیس‌نیا	ادب (۲)
افسانه مسفرد	اطلاع	آیتا کریمی	ادب (۳)
ناصرالدین پروین	اطلاعات	علی کریمایی	ادبستان
مسعود راستی‌پور	اطلاعات بین‌المللی	سید محمد صاحبی	ادبیات داستانی
رقیه فراهانی	اطلاعات جبهه	حسن میرعابدینی	ادبیات معاصر
آیتا کریمی	اطلاعات حکمت و معرفت	ابوالفضل خطیبی	اردوی همایون
حمید نجار	اطلاعات دختران و پسران	رحیم رئیس‌نیا	اردی بهشت
مسعود راستی‌پور	اطلاعات سالانه	محمد حسین خسروپناه	ارتونگ
علی کریمایی مهدی	اطلاعات سیاسی - اقتصادی	سید مهدی یوسفی	ارتشاد
علی کریمایی مهدی	اطلاعات علمی	فریبا شکوهی	ارتشون
ابوالفضل خطیبی	اطلاعات ماهانه	فریبا شکوهی	ارسمان
حسن میرعابدینی	اطلاعات هفتگی	حسن میرعابدینی	از شعر تا قصه
مسعود راستی‌پور	اعتماد	اقدس محمدحانی	استاندارد
علی کریمایی مهدی	اعتماد ملی	سید مهدی یوسفی	استبداد
علی کریمایی مهدی	اقتصاد	اکبر نحوی	استخر
حسن میرعابدینی	اقتصاد	مهران آشوری	استقامت
لنا دانیالی	اقتصاد بینا	رحیم رئیس‌نیا	استقلال
رضا نوزاد	افلاطون (۱)	محمد رضا هدایتی	استقلال ایران
رحیم رئیس‌نیا	افلاطون (۲)	سید مهدی یوسفی	استوار

نام نویسنده	نام مدخل	نام نویسنده	نام مدخل
حسن میرعابدینی	اندیشه آزاد	رحیم رئیس نیا	اقبال (۱)
علی کربلایی مهدی	اندیشه پویا	سیدمهدی یوسفی	اقبال (۲)
حسن میرعابدینی	اندیشه و هنر	محمد مهدی مقیمی زاده	اقتصاد ایران
ریحان سنجری پور	انسان شناسی	محمد مهدی مقیمی زاده	اقتصاد پویا
ناصرالدین پروین	انقلاب اسلامی	اقدس محمدخانی	اقدام
محمدحسین شیریان	انوار شمس	پرویز اذکایی	اکباتان
گلناز افشار وثوقی	انوشیروان	ناصرالدین پروین	اکودوپرس
حسین انتظامی	اوقات	فریدون نوزاد	البرز
حسین انتظامی	اوقیانوس	مسعود راستی پور	القب (۱)
راضیه آبادیان	ایران (۱)	حسن میرعابدینی	القب (۲)
مسعود راستی پور	ایران (۲)	پرویز اذکایی	الفت
مسعود راستی پور	ایران (۳)	اقدس محمدخانی	الکترونیک
اقدس محمدخانی	ایران (۴)	سیدمحمد صاحب	آمرداد
حسن میرعابدینی	ایران آباد	مسعود راستی پور	امروز ایران (ایران امروز)
محمد مهدی مقیمی زاده	ایران آزاد	رحیم رئیس نیا	امید (۶)
رؤیا امین الزعایا	ایران امروز	محمدجعفر محمدزاده	امید (۷)
محمد مهدی مقیمی زاده	ایران امروزه	رقیه فراهانی	امید (۳)
ابوالقاسم رادفر	ایران جوان	محمدجعفر محمدزاده	امید انقلاب
پژمان واسعی	ایران سوسی	مسعود راستی پور	امید ایران
گلناز افشار وثوقی	ایران شناس	مجید رضائیان	انتخاب
امیرفضل خطیبی	ایران شناسی	امیدعلی مسعودی	انتظار موعود
علی کربلایی مهدی	ایران فردا	امیدعلی مسعودی	انتقابه کتاب
فریدون نوزاد	ایران کبیر	عبدالحسین آذرننگ	انجمن
گیتا علی آبادی	ایران کنونی	پروین قدسی زات	انجمن بلدیة اصفهان
مسعود راستی پور	ایران ما	محمدحسین خسروپناه	انجمن مقدس ملی
مسعود راستی پور	ایران نو	محمدحسین خسروپناه	اصفهان
پژمان واسعی	ایران نیوز	فریدون نوزاد	انجمن ملی ولایتی گیلان
حسین مسرّت	ایستاتیس	حسین مسرّت	انجمن ولایتی یزد
راضیه آبادیان	ایمان		

سرسخن

طی سالیان گذشته چه هنگام تدریس در دانشگاه و چه در مسئولیت های متعدد اجرایی از جمله معاونت امور مطبوعاتی و اطلاع رسانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در دولت دهم، که همواره با مقوله رسانه و به ویژه مطبوعات سر و کار داشته ام، نبود دانشنامه جامعی را برای مطبوعات ایران، و فضای فرهنگی کشور به خوبی حس می کردم و همیشه این پرسش برایم پیش می آمد که با وجود شکوفایی دانش نویسی در دوران پس از انقلاب اسلامی، چرا تا کنون چنین دانشنامه ای در کشور تدوین نشده است. البته بر این نکته باید واقف بودم که از نظرگاه های گوناگون، تدوین دانشنامه جامع مطبوعات کشور، به سبب تنوع و گستردگی مداخلات و نایاب بودن برخی از نشریات از یک سو، و کمبود متخصصان این رشته از سوی دیگر، تا حدی دشوارتر از دانشنامه های عمومی یا دانشنامه های تخصصی رشته های دیگر است. باری، دغدغه تدوین چنین دانشنامه ای شبان و روزی با من بود، تا اینکه حدود دو سال پیش در بهار سال ۱۳۹۰ پس از اتمام یکی از کلاس های دوره دکتری، تألیف چند دانشنامه ای را با دوست ارجمند و فاضلم جناب آقای ابوالفضل خطیبی، عضو هیئت علمی فرهنگستان زبان و ادب فارسی که سال ها تجربه دانشنامه نگاری داشتند، در میان نهادم و ایشان نیز که این خلأ را به خوبی حس کرده بود، بی درنگ، مرا گفت خوب آمد این رای تو/ به نیکی خرامد همی پای تو». از همان زمان کار را آغاز کردیم. نخست پیش نویسی از طرح و شیوه نامه تألیف مقالات آماده شد و پس از آن، در تابستان همان سال، اصلاحاتی در هر دو متن به عمل آمد و متن نهایی آن مدون شد. در اثنای کار، در مورد برخی از راهبردها و رویکردها، پرسش هایی پیش می آمد که ترجیح دادیم

آنها را در جلساتی با برخی از متخصصان طراز اول رسانه در کشور، در میان بگذاریم. اولین جلسات در تابستان و پاییز همان سال، با حضور استادان، زنده‌یاد دکتر کاظم معتمدنژاد - که به‌تازگی رخ در نقاب خاک کشید و روانش به مینو آرام گرفت - و استادان گرامی دکتر مهدی محسنیان راد و دکتر محمد مهدی فرقانی، برگزار شد و دربارهٔ مسائل مهم و برخی دشواری‌های پیش رو با ایشان رایزنی شد. در همان زمان، از دکتر ناصرالدین پروین، پژوهندهٔ ارجمند و تیزبین مطبوعات ایران نیز دعوت شد تا در این جلسات حضور داشته باشد، اما از آنجاکه ایشان در خارج از کشور به سر می‌برد، نتوانست در آن جلسات اولیه شرکت کند، ولی پس از بازگشت به ایران، جلسات بسیار سودمندی نیز با ایشان داشتیم. افزون بر این، دکتر پروین از روی لطف، تألیف برخی از مدخل‌های مهم دانشنامه را نیز برعهده گرفتند که از آن جمله، مقالهٔ محققانهٔ اطلاعات در همین جلد پیش روی شما، به خامهٔ اوست. سپس جلسه‌ای نیز در حضور جناب آقای دکتر غلامعلی حداد عادل، رئیس محترم فرهنگستان زبان و ادب فارسی برگزار شد که نظرات ارزشمند ایشان در مسیر کار بسیار راهگشا آمد. ما دوست ارجمند و پژوهندهٔ کوشای مطبوعات ایران جناب آقای سیدفرید قاسمی نیز نشست‌هایی برگزار و از راهنمایی‌های ارزندهٔ ایشان نیز استفاده گردید. در این مجال از همهٔ این عزیزان سپاسگزاری می‌شود.

سخن دیگر اینکه، در تألیف مقاله‌ها تلاش شد تا از همهٔ ظرفیت‌های علمی کشور بهره‌برده شود، و از این رو، نخست مدخل‌ها، هم به لحاظ جغرافیایی و هم به لحاظ موضوعی طبقه‌بندی و تألیف مقالات به متخصصان همان حوزه واگذار شد. برای نمونه، مطبوعات آذربایجان است. اینک جناب آقای دکتر رحیم رئیس‌نیا و بیش‌تر نشریات ادبی را استاد حوزهٔ داستان‌نویسی، جناب آقای حسن میردینی برعهده گرفتند. در کنار این بزرگان، از پژوهندگان جوان خوش‌قلم و علاقه‌مند نیز سود جستیم. به‌باور اینجانب این میان همین جوانانی که طی دو سال گذشته، در مؤسسهٔ «دانشنامهٔ مطبوعات ایران» پرورش یافتند، پژوهندگانی را می‌افزایند که در آینده نزدیک خلأ متخصصان این رشته را پر خواهند کرد.

اکنون جلد یکم «دانشنامهٔ مطبوعات ایران» پیش روی شماست و اینجاست که باید اطمینان از اینکه رؤیای چندین سالهٔ خود و بسیاری از محققان و علاقمندان لاین حوزه را تحقق یافته می‌بینیم. هرچند، نمک می‌دانم که چاپ این جلد، گام آغازین در راهی صعب و پرسنگلاخ است. با این همه، اطمینان دارم که همکاری همهٔ همکاران و نویسندگان با دانش و علاقه‌مندان به مطبوعات کشور سبب خواهد شد تا گام‌های بعدی را استوارتر و پرشتاب‌تر برداریم.

از همان آغاز کار، شخصیت‌های ارجمندی در شکل‌گیری مؤسسهٔ «دانشنامهٔ مطبوعات ایران» نقش مهمی ایفا کردند که نخست باید یاد کنم از جناب آقای دکتر سیدمحمد حسینی، وزیر محترم فرهنگ و ارشاد اسلامی دولت دهم که در پشتیبانی از این طرح از هیچ کوششی دریغ نورزیدند و نیز جناب آقای علی جنتی، وزیر محترم فرهنگ

و ارشاد اسلامی دولت یازدهم و جناب آقای دکتر حسین انتظامی. معاون محترم امور مطبوعاتی که حمایت از این طرح را تداوم بخشیدند. از میان همکارانم در این مؤسسه، شایسته است از همکار دیگرمان، راضیه بانو آبادیان تشکر کنم که از همان آغاز کار مدخل‌گزینی به ما پیوستند و در تألیف و ویرایش مقالات و نیز پاره‌ای هماهنگی‌ها با نویسندگان، دلسوزانه با دانشنامه همکاری جدی و مستمر کردند.

بدیهی است که جلد یکم دانشنامه مطبوعات ایران، با چنین محدوده زمانی و جغرافیایی گسترده و امکانات مالی محدود، خالی از کسبی و لغزش نیست و از همین رو از همه علاقه‌مندان مطبوعات و منتقدان فعال در این حوزه درخواست می‌شود که این جلد را پیش‌گفته و منصفانه نقد کنند و کسبی‌ها و لغزش‌های احتمالی را یادآور شوند تا با یاری خداوند بر ویرایش‌های آینده که ناگزیر و رویه معمول همه دانشنامه‌های معتبر دنیاست مد نظر قرار گیرد.

محمدجعفر محمدزاده

تهران - اردیبهشت ۱۳۹۳ شمسی